

Antifašistický front Slovanov v Maďarsku

323.113(=162.4)(439)
 316.022.4(=162.4)(439)
 061.2(=162.4)(439)
 314.745.4

Kľúčové slová: archív, spolky, antifašistický front Slovanov v Maďarsku, slovenská menšina v Maďarsku, výmena obyvateľstva, slovenské menšinové spolky v Maďarsku.

1. Úvod

Antifašistický front Slovanov v Maďarsku bol založený začiatkom roku 1945 na zasadnutí predstaviteľov slovanských menšín v obci Battonya. Význam tejto organizácie začal narastať v prvej polovici roku 1946 – teda v období československo-maďarských rokovaní o vzájomnej výmene obyvateľstva. Výmenou obyvateľstva z československej strany bola poverená Československá presídľovacia komisia, ktorá bola podriadeným orgánom Osídľovacieho úradu v Československu. Rokovania medzi Československou presídľovacou komisiou a Antifašistickým Frontom Slovanov v Maďarsku viedli k dohode o spolupráci medzi týmito organizáciami. Podľa tejto dohody sa Antifašistický front Slovanov v Maďarsku prakticky stal podriadeným pomocným orgánom Československej presídľovacej komisie. Antifašistický front Slovanov v Maďarsku mal za úlohu presvedčiť Slovákov žijúcich v Maďarsku o výhodách presídlenia do Československa, a svojou prácou pomáhať pri oblastných úradovniach Československej presídľovacej komisie pri vyhotovovaní súpisov presídľencov.

Problematike menšinového života v Maďarsku a problematike presídľovacej akcie sa na Slovensku a v Maďarsku venovala odborná literatúra pomerne málo. Dôležitým zdrojom informácií boli hlásenia o činnosti organizácie, mesačné a týždenné hlásenia obvodných tajomníkov a články z časopisu *Sloboda*, tlačového orgánu Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku, ktoré však boli silne ovplyvnené dobovým zmysľaním a propagandou.

Históriu a činnosti slovenských spolkov v Maďarsku v polovici 20. storočia sa vo svojich prácach venoval Ján Bobák.¹ Problematike sa čiastočne venovala Katalin Vadkerty vo svojej trilógii, menovite v časti o výmene obyvateľstva.² Presídľovacej akcií sa venoval tiež Ladislav Bukovszký vo svojej krátkej štúdií v časopise *Pamäť národa*.³

2. Slováci v Maďarsku

Predkovia Slovákov žijúcich na dnešnom území Maďarska opúšťali slovenské etnické územie dobrovoľne a v rámci Uhorska sa presídlili na juh, predovšetkým na Dolnú zem. Dôvodom tejto migrácie bola lepšia kvalita pôdy a lepšie životné podmienky v južnejších oblastiach Uhorska, ktoré boli v tomto období riedko obývané.

Slováci prichádzali na maďarské etnické územie v rámci organizovaných skupín.

Prvá veľká migračná vlna, ohraničená rokmi 1690 – 1711 vychádzala z Tekovskej, Nitrianskej, Novohradskej, Hontianskej, a Abovskej stolice a zo stolíc, ktoré boli v tomto období zasiahnuté živelnými pohromami, ako Trenčianska, Oravská, Zvolenská, Liptovská a Spišská stolica. Títo osadníci sa usadili v severnom Zadunajsku – v centrálnej rovine krajiny a v riedko obývaných južných stolicích.

Druhá, oveľa organizovanejšia vlna, bola zaznamenaná v rokoch 1711 – 1740. V tom čase šľachtici, vracajúci sa do južnejších stolíc oslobodených spod tureckého panstva, kde mali svoje pôvodné majetky, si so súhlasom štátu mohli so sebou zobrať pracovnú silu zo severných stolíc Uhorska. Paralelne sa realizovalo aj osídľovanie riadené ziskuchtivými podnikateľmi. Slováci, ktorí sa zúčastnili tejto vlny osídľovania, dostali významné hospodárske výhody. Druhej vlny kolonizácie južných stolíc sa zúčastnili Slováci žijúci na území západného Horehronia a zo stolíc nachádzajúcich sa severne od Novohradskej stolice. Kolonisti zo západných stolíc sa usadili v Zadunajsku, tí z východnejších oblastí sa usídlili najmä medzi Dunajom a Tisou a v juhovýchodnom Zátisí.⁵

Tretia etapa kolonizácie trvala od roku 1740 do polovice 19. storočia. Vnútna migrácia smerujúca zo severu na juh pretrvávala aj v 19. a začiatkom 20. storočia. Slováci zo severozápadných stolíc sa usadili v Zadunajsku, obyvatelia stredného Slovenska sa presídlili do okolia Matry.

Po roku 1867 nastala doba pre hospodársku migráciu. Niektorí Slováci sa presťahovali do uhorských veľkomiest, predovšetkým do Budína a Pešti. Táto migrácia nebola nikým organizovaná a závisela predovšetkým od rozhodnutia jedinca.

Typickým znakom pre tretiu vlnu migrácie je tzv. druhotná migrácia, sťahovanie sa potomkov pôvodných kolonistov do regiónov s lepšími podmienkami pre obchod a poľnohospodárstvo. Dôsledkom tejto druhotnej migrácie bolo aj založenie nových obcí a miest. Napríklad v roku 1816 potomkovia slovenských kolonistov založili Pítvaros, v roku 1844 Csanádalberti a Ambrózfalvu a v roku 1841 obec Nagybánhegyes.

Na prelome 19. a 20. storočia vznikajú v okolí Szarvasa a Békéscsaby samostatné obce, ako napríklad Kondoros, Gerendás, Csabacsüd, Telekgerendás, Kétsopron, Kardos a Csabaszabadi.

Dôsledkom týchto migračných vln sa do prvej polovice 20. storočia vytvorili nasledujúce jazykové ostrovy:

1. Severovýchodné Maďarsko (Boršodská, Abovská, Zemplínska župa),
2. Novohrad a oblasti okolo Pešti,
3. Zadunajsko (Komárňanská, Ostrihomská, Peštianska, Vesprémska a Fejérska župa),
4. Juhovýchodná časť Dolnej zeme (Békéšska a Čongrádska župa),
5. Menšie celky v okolí Kiskőrösa a Nyíregyháze.⁶

Po vzniku Československej republiky a Trianonskej dohode sa zrazu z týchto Slovákov, ktorí predtým udržiavali kontakt s ostatnými príslušníkmi slovenského národa žijúcich od nich severnejšie, stala národnostná menšina v novom štátnom útvere – v Maďarsku, ktoré sa v tom období nedokázalo spamätať z komplikovanej politickej situácie.

Situácia Slovákov v Maďarsku sa po roku 1945 výrazne zmenila. Podľa nového zákona o národnostných školách sa v Maďarsku zaviedli 3 typy národnostných škôl:

Typ A – všetky predmety sa vyučovali v národnostnom jazyku, po maďarsky sa vyučovala iba maďarčina.

Typ B – predmety sa vyučovali v polovičnom pomere v národnostnom jazyku a po maďarsky.

Typ C – vyučovacím jazykom bola maďarčina, v národnostnom jazyku sa vyučovala iba reč a literatúra danej národnosti.

Zriaďovanie národnostných škôl určovala vyhláška dočasnej národnej vlády z 24. októbra 1945. V zmysle tejto vyhlášky sa národnostné školy mohli zriadiť tam, kde o to požiadali rodičia aspoň desiatich detí danej národnosti. Rodičia detí mohli hlasovať o tom, či chcú výučbu predmetov v maďarčine pri povinnej výučbe slovenčiny alebo výučbu v slovenčine pri povinnej výučbe maďarského jazyka a literatúry v maďarskom jazyku. Otvorenie samostatnej národnostnej školy bolo podmienené prihlásením sa aspoň dvadsiatich študentov z danej národnosti. Podobné pravidlá platili aj pre národnostné vyučovanie na stredných školách. Vyhláška určovala počet hodín venovaných výučbe maďarčiny, tento počet nesmel klesnúť pod počet vyučovacích hodín národnostného jazyka.

Do škôl typu A zapisovali svoje deti najmä tí Slováci, ktorí sa prihlásili na presídlenie, deti ostatných Slovákov chodili do škôl typu B a C alebo do čisto maďarských škôl.

V školskom roku 1946/47 fungovalo v Maďarsku 13 slovenských národnostných škôl typu A, v nasledujúcom školskom roku sa tento počet zvýšil na 16. Od školského roku 1948/49 bol badateľný účinok presídľovacej akcie, keďže počet slovenských národnostných škôl typu A klesol na 8.⁷

V obciach, kde žili Slováci vo väčšom počte, bola verejná správa dvojazyčná. Niektorí Slováci v Maďarsku zastávali významné pozície vo verejnej správe. Po roku 1945 sa Andrej Sobek stal hlavným županom Békéšskej župy, Ján Ďuska bol hlavným tajomníkom Komunistickej strany v Békéšskej župe. Ján Hirka sa stal predsedom komisie pre výmer pôdy v Slovenskom Komlóši, Ján Boldoczky sa stal veľvyslancom Maďarska v Prahe a neskôr aj ministrom zahraničných vecí Maďarska v rokoch 1953 – 1956. Funkcionári komunistickej strany boli na územiach Maďarska obývaných Slovákami tiež Slováci.

Pred rokom 1945 sa Slováci v Maďarsku delili do dvoch skupín.

Do prvej skupiny patrili tí, ktorí si zachovali svoje národné povedomie a mali silné národné cistenie.

Do druhej skupiny sa zaraďovali tí, ktorí sa už vydali po ceste asimilácie, mali ešte svoje tradície a istý citový vzťah k materinskému jazyku, ale slovenské národné povedomie mali slabšie a niektorí z nich, najmä v mestách, mali tzv. dvojité identity.

Po podpísaní dohody o výmene obyvateľstva sa táto situácia ešte viac skomplikovala, Slováci sa medzi sebou začali deliť aj podľa toho, či sa prihlásili na presídlenie, alebo nie. Podpis tejto dohody priniesol tiež názorové rozdiely medzi generá-

ciami. Mladší ľudia sa na presídlenie prihlasovali v oveľa väčšom počte ako starší. Mladších lákali nové možnosti a výhody v Československu, ktoré ospevovala propaganda.⁸ Starší ľudia sa presídľovali v menšej miere, u nich skôr prevládali cit k rodnému kraju.

Podľa niektorých autorov⁹, zaoberajúcich sa výskumom slovenskej menšiny v Maďarsku, spôsobila práve výmena obyvateľstva v juhovýchodnom Maďarsku rozdrobenie dovedy kompaktných jazykových ostrovov. Odišli práve tie zložky populácie, ktoré aj v najťažších časoch zabezpečovali zachovanie národného charakteru: duchovní, učitelia a lekári. Odišla časť majetnejších gazdov a remeselníkov. Na miesto presídlených Slovákov prišli Maďari z Československa. Slováci, ktorí ostali v Maďarsku, boli týmto vystavení prirodzenej asimilácii. Tento fakt zobrala na vedomie aj československá vláda. Na zasadnutí vlády 4. decembra 1945 Vladimír Clementis vyhlásil: „Na rokovaníach s maďarským ministrom zahraničných vecí som vyhlásil, že nás nezaujímajú tí Slováci, ktorí sa nechcú presídliť na Slovensko. Počítame s tým, že títo Slováci sa pomadžarčia, k tomu prajeme maďarskej vláde veľa šťastia.“¹⁰

3. Vznik a činnosť Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku

3.1. Slovenské spolky v Maďarsku v medzivojnovom období

Blížiaci sa koniec vojny znamenal v Maďarsku zánik horthyovského režimu a nastolovanie režimu tzv. ľudovej demokracie. Táto zásadná vnútropolitická zmena priniesla so sebou aj zánik niektorých „slovenských“ spolkov, organizácií, časopisov, ktoré po roku 1918 v duchu maďarskej zahraničnej politiky propagovali medzi Slovákami utvorenie veľkého Maďarska. Po prechode frontu prestal vykonávať svoju činnosť Uhorský krajinský vzdelávací spolok slovenský, zanikli *Slovenské noviny* a *Slovjacka Naša Zastava*. Zmenou vnútropolitických a zahraničnopolitických podmienok v Maďarsku a strednej Európe bolo pre Budapešť neúnosné, aby tieto sprofanované inštitúcie naďalej jestvovali.

Uhorský krajinský vzdelávací spolok, nazývaný tiež Uhorsko kráľovský slovenský vzdelávajúci spolok¹¹ pozostával zo siedmych vládou menovaných členov, do príchodu Červenej armády stál na jej čele Nándor Bernolák. Ďalšími členmi spolku boli Adolf Pechány, Eduard Ghéci-Hudec, Ján Hvozďárik, Juraj Podracký a poslanci Kadlec a Kalčok.¹² Spolok každoročne vydával svoj *Kalendár*, politický časopis *Slovenské noviny* pre ľud a časopis *Vlast' a svet*. *Slovenské noviny* pre ľud vychádzali až do príchodu Červenej armády.

V Budapešti existovali v 20. a 30. rokoch 20. storočia české a slovenské spolky, ako napríklad Česká beseda a Katolícky slovenský robotnícky kruh, ktoré udržiavali tajný kontakt s československou vládou v Prahe. Tieto spolky ale nemali veľa členov a boli konfesiónálne rozdelené, nemohli zastávať pozíciu celokrajinskej organizácie slovenskej a českej menšiny v Maďarsku.

Česká beseda združovala pracovníkov československého vyslanectva v Budapešti a niekoľko národne uvedomelých Čechov z Maďarska. Hrali sa divadelné predstavenia, účinkoval spevokol a hudobný krúžok, fungovala tu česká knižnica.

Slovenský robotnícky katolícky kruh fungoval pri farnosti sv. Jozefa v Budapešti. Spolok pozostával zo Slovákov v Budapešti, ktorí tu žili a pracovali. Kruh viedol Andrej Kocián. Usporiadávali sa divadelné predstavenia, fungoval tu spevokol a slo-

venská knižnica. Hlavnou úlohou spolku však bolo organizovanie slovenských cirkevných pútí a obradov. Úzko spolupracovali s Českou besedou.

V niektorých oblastiach¹³ existovali menšie čitateľské krúžky a stolové spoločnosti národne uvedomelých Slovákov, ktoré vykonávali podobnú činnosť ako vyššie spomenuté spolky, distribuovali slovenské knihy a tlač, organizovali divadelné predstavenia.

Po viedenskej arbitráži vznikol Spolok sv. Vojtecha v Maďarsku. Vymohli si ho Slováci, členovia Spolku sv. Vojtecha v Trnave, ktorí pripadli do Maďarska. Založil ho Alexander Horák v roku 1940. Otvoril slovenské kníhkupectvo v Budapešti, kam sa okrem kníh vydaných Spolkom sv. Vojtecha v Trnave dostali aj publikácie Matice slovenskej, Transoscia a iných. Spolok počas trvania vojny zásoboval slovenskou literatúrou aj ostatné Slováckmi obývané oblasti Maďarska. Horák sa dostal aj do dedín trianonského Maďarska, kde spoznal ľudí, ktorí neskôr tvorili jadro Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku a Zväzu Slovanov v Maďarsku.

Jedinou slovenskou politickou stranou, ktorá v tomto období zjednocovala Slovákov v Maďarsku, bola Strana slovenskej národnej jednoty, založená roku 1941 v Nových Zámkoch. Vydával rovnomenný denník, Slovenskú jednotu. V strane spolupracovali Slováci od Nových Zámkov po Košice, z Báčky a Békešskej Čaby. Predsedom strany bol Emanuel Böhm, v predsedníctve sedeli Jozef Kelemen, Ján Čajak a profesori Sirácky a Topoľský z Báčky. Strana bola podporovaná slovenským vyslanectvom v Maďarsku a v rámci možností mala československú orientáciu.

Pod patronátom Strany slovenskej národnej jednoty fungoval v Budapešti Spolok slovenských vysokoškolákov, ktorý vykonával agitačnú činnosť medzi Slováckmi v Budapešti. Počas vojny mal spolok približne 100 – 120 členov. Medzi najagilnejších z nich patril študent Ján Bačík, ktorého koncom vojny zatkli pre komunistickú činnosť a zahynul v Nemecku.

Veľká časť slovenských študentov a vedúcich predstaviteľov Strany slovenskej národnej jednoty v októbri 1944 opustila Budapešť. Zostalo iba niekoľko ľudí pod vedením dr. Františka Bartoška. Pripravovali ilegálne hnutie, pomáhali pri emigrácii slovenských študentov, opatrovali majetok strany a študentského spolku.

3.2. Predchodcovia, vznik a činnosť Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku

Alexander Horák a František Bartošek hneď po oslobodení Budapešti založili Československú národnú radu v Maďarsku, v tom istom čase odišiel Ján Sekerka do Békešskej Čaby a v Battonyi založil spolu s Michalom Franciscim – evanjelickým farárom z Békešskej Čaby – Antifašistický front Slovanov v Maďarsku. Bartošek odišiel do Košíc a nadviazal kontakt s československou vládou, od ktorej dostal aj finančnú podporu pre prácu medzi Slováckmi v Maďarsku.¹⁴

K vzniku Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku viedli nižšie opísané udalosti, vychádzajúce z politickej vôle Sovietskeho zväzu.

Už počas vojny sa v sovietskej politike formovalo všeslovanské hnutie, ktoré malo charakter „národného frontu“. Oficiálne sa organizovalo pod záštitou Všeslovanského výboru v Moskve a malo všestrannú podporu Červenej armády. Iniciátormi tohto hnutia na Dolnej zemi boli najmä Srbi z rumunského Banátu, ktorí mali priame kontakty s Titovou Juhosláviou a z veľkej časti presadzovali jej záujmy. Z poli-

tického hľadiska v Maďarsku podporovali nastoľovanie režimu tzv. ľudovej demokracie a nástup komunistov k moci.

Všeslovanská myšlienka našla na sklonku vojny pozitívny ohlas aj medzi dolnozemskými Slovákmí. Z iniciatívy banátskych Srbov bol koncom roku 1944 v Timisoare založený Antifašistický odbor Slovanov, ktorý si v rumunskom Nadlaku vytvoril aj svoju Česko-slovenskú odbočku. Predsedom odbočky sa stal Ondrej Ondrejovič. Ústredným tlačovým orgánom Antifašistického odboru Slovanov sa stal časopis *Pravda*.¹⁵

Z radov vedenia Antifašistického odboru Slovanov v Rumunsku vyšla iniciatíva združiť v obdobnej organizácii aj Slovanov v Maďarsku. V polovici januára 1945 rozoslal Antifašistický odbor Slovanov zástupcom dolnozemských Srbov a Slovákov žijúcich v Maďarsku pozvánky na spoločné stretnutie s predstaviteľmi odboru, ktoré sa konalo 31. januára 1945 v Nadlaku. Na toto stretnutie prišlo 48 Slovákov z Maďarska. Pracovné rokovanie zjazdu sa konalo v hoteli Slovák. Cieľom stretnutia bolo informovať prítomných o úlohách a činnosti Antifašistického odboru Slovanov v Rumunsku. Výsledkom práce komisie bolo Memorandum Slovanov, ktoré bolo vyhotovené v srbskom a slovenskom jazyku. Po ukončení nadlackého zjazdu jeho delegáti zakladali na územiach Maďarska obsadených Červenou armádou miestne organizácie Antifašistického odboru Slovanov v Maďarsku. Odbor bol neskôr premenovaný na Antifašistický front Slovanov v Maďarsku. Významnú pomoc poskytli členovia a funkcionári dolnozemskej Strany slovenskej národnej jednoty. Obvodný tajomník Strany slovenskej národnej jednoty v Békešskej Čabe Andrej Kerepecký oznámil zánik strany a vyzval jej členov a prívržencov, aby zakladali organizácie Antifašistického odboru Slovanov v Maďarsku a stali sa ich členmi.¹⁶

Vytváranie miestnych organizácií Antifašistického odboru Slovanov v Maďarsku resp. Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku vyústilo do ustanovujúceho zjazdu, ktorý sa konal 18. februára 1945 v obci Battonya v Békešskej župe. Na jeho zasadnutí sa zúčastnilo 165 delegátov z miestnych odbočiek Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku z Dolnej zeme, keďže Maďarsko bolo v tomto období frontovým územím. Na ustanovujúcom zjazde sa zúčastnilo aj osem delegátov Antifašistického odboru Slovanov z rumunského Nadlaku. Výsledkom rokovania zjazdu bolo vytvorenie jednotnej celoštátnej organizácie Slovákov, Srbov, Chorvátov, Slovincov a Rusínov pod názvom Antifašistický front Slovanov v Maďarsku. Na tomto zjazde bol prijatý program, stanovy a boli zvolené ústredné orgány. Predsedom sa stal Michal Francisci, ev. a. v. farár z Békešskej Čaby. Vytvoril sa systém dvoch podpredsedov a tajomníkov za paritného zastúpenia Slovákov a Srbov. Za podpredsedov Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku boli zvolení Ondrej Beňo a Stano Nedučič, za tajomníkov Ján Sekerka a N. Nedučič. Pokladníkom sa stal Ján Duna z Békešskej Čaby.

Budapeštianske ústredie slovenskej sekcie vysielalo na všetky kraje obývané Slovákmí a Čechmi oblastných tajomníkov, ktorí objavovali slovenské obce, získavali dôverníkov a prostredníctvom nich zakladali nové miestne organizácie.

Delegáti ustanovujúceho zjazdu Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku sa rozhodli vydávať ústredný časopis Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku pod názvom *Sloboda*. Prvé číslo týždenníka *Sloboda* vyšlo 9. júna 1945. Zodpovedným redaktorom sa stal František Bartošek. Zo strany maďarskej vlády sa z času načas objavovali snahy o založenie provládneho časopisu pre Slovákov v Maďarsku, takto

vznikli časopisy *Slobodný hlas* a *Slovenské noviny* v rokoch 1946 a 1947, ktoré však po krátkom čase zanikli.¹⁷ Zo začiatku v redakčnej rade pracovali len Slováci. Neskôr sa jej zloženie zmenilo kooptovaním Srbov, a najmä po roku 1947 postupným odchodom členov redakčnej rady na Slovensko v rámci výmeny obyvateľstva.

Vedenie frontu od počiatku venovalo mimoriadnu pozornosť otázke zabezpečenia a uplatnenia národnostných práv Slovákov v povojnovom Maďarsku. V tomto smere v mnohom nadväzovalo na program Strany slovenskej národnej jednoty. Predstavitelia frontu už v lete 1945 vypracovali Kultúrny program Slovákov v demokratickom Maďarsku,¹⁸ ktorý na stránkach *Slobody* (16. júna 1945) predstavil podpredseda Alexander Horák. V programe, adresovanom ministerstvu školstva, vedenie frontu zdôraznilo, že najväčším nebezpečenstvom pre demokraciu v Maďarsku je pretrvávajúca tzv. svätoštefanská ideológia. Dôsledkom politiky predchádzajúceho režimu opierajúcej sa o svätoštefanskú ideológiu bola aj skutočnosť, že Slováci v povojnovom Maďarsku nemali silnú vrstvu vlastnej inteligencie.

V dôsledku intenzívneho nátlaku predstaviteľov národnostných menšín bola nútená dočasná vláda vedená B. Miklósom Dálnokim vydať nariadenie o vyučovaní v jazyku menšín na maďarských ľudových školách.

Okrem zápasu za národnostné práva Slovákov v Maďarsku je činnosť slovenskej zložky Antifašistického frontu Slovanov od jej vzniku úzko spätá s presídľovaním Slovákov z Maďarska v rámci pripravovanej medzištátnej dohody o výmene obyvateľstva. Prípravné práce sa začali v lete 1945. V júni 1945 navštívila Československú republiku štyridsaťčlenná delegácia slovenskej časti Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku, aby informovala predstaviteľov pražskej vlády o postavení Slovákov v Maďarsku, o ich snahe presídliť sa na Slovensko a súčasne v tomto smere dohodla niektoré konkrétne kroky. Následne slovenská zložka Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku sa v rámci dohodnutých činností s celou svojou organizačnou silou zapojila do pripravovanej výmeny obyvateľstva medzi Československou republikou a Maďarskom. Organizovaním presídľovania Slovákov bola po podpísaní dohody medzi Československom a Maďarskom poverená Československá presídľovacia komisia so sídlom v Budapešti.

V decembri 1946 odovzdala desaťčlenná delegácia Slovákov z Maďarska na predsedníctve vlády v Budapešti pamätný list (memorandum) proti zablokovaniu výmeny obyvateľstva, ktorý podpísalo 20 000 Slovákov dožadujúcich sa presídlenia na Slovensko. Text memoranda bol zaslaný aj československej vláde v Prahe, Spojeneckej kontrolnej komisii v Budapešti a Organizácií spojených národov v New Yorku.¹⁹

Viac ako polovica Slovákov žila v roku 1946 ešte v rámci kompaktného slovenského etnického územia, čo vytváralo určité predpoklady, že slovenská menšina sa v povojnovom Maďarsku udrží pri živote. Z tohto predpokladu vychádzali aj predstavitelia Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku, ktorí pri všestrannej podpore presídľovacej akcie venovali intenzívnu pozornosť aj tým Slovákom, ktorí sa rozhodli ostať v Maďarsku. Preto snaha zapojiť do tejto činnosti aj týchto Slovákov sa stále viac presadzovala a od roku 1947 už jednoznačne dominovala. Toto sa jednoznačne prejavilo na treťom valnom zhromaždení slovenskej sekcie Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku 28. októbra 1947. Na valnom zhromaždení boli do vedenia zvolení aj Slováci, ktorí sa rozhodli zostať. Cieľom týchto snáh bolo po ukončení

výmeny obyvateľstva vytvoríť zo slovenskej sekcie Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku organizáciu pre Slovákov, ktorí ostanú v Maďarsku.

Väčšinu organizovaného členstva tvorili Slováci, ktorí sa hlásili na presídlenie na Slovensko. I keď Antifašistický front Slovanov v Maďarsku mal veľký vplyv aj medzi ostatnými Slovákami, vo všeobecnosti bol ponímaný ako organizácia spätá s presídľovacou akciou, a preto voči nej pretrvávala určitá zdržanlivosť zo strany tých Slovákov, ktorí sa rozhodli zostať v Maďarsku.

Začiatkom roku 1947 mala slovenská sekcia 27 176 organizovaných členov, ktorí na území Maďarska boli združení v 137 miestnych odbočkách. Antifašistický front Slovanov v Maďarsku sa významne pričínil o prehĺbenie národnouvedomovacieho procesu Slovákov v Maďarsku. Pod jeho záštitou sa organizovali jazykové kurzy, zakladali sa divadelné a čitateľské krúžky, spevokoly a slovenské knižnice. Rozširovali slovenskú literatúru, tlač, usporadúvali rôzne prednášky a výstavy.

Podobnú úlohu zohral týždenník *Sloboda*, ktorý v období náborovej akcie vychádzal v náklade 40 000 výtlačkov. Bol expedovaný pre Slovákov v Rumunsku a v Juhooslávii. V redakcii *Slobody* vychádzal aj *Slovenský kalendár*, ktorý sa stal obľúbeným čítaním Slovákov v Maďarsku.

Vnútropolitický vývoj v Maďarsku smerujúci k nastoleniu totalitného režimu ovplyvnil aj vývoj Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku a jej vzťah s juhoslovanskou sekciou. V dňoch 5. – 6. októbra 1946 sa v obci Bácsalmás konal druhý kongres juhoslovanskej sekcie, na ktorom sa táto sekcia definitívne osamostatnila a premenovala sa na Demokratický zväz Juhooslovanov v Maďarsku.²⁰

Bezprostrednou reakciou na vznik Demokratického zväzu Juhooslovanov v Maďarsku bolo zvolanie tretieho valného zhromaždenia slovenskej sekcie Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku, ktoré sa konalo v dňoch 26. – 28. októbra 1947 v Budapešti. Na treťom valnom zhromaždení sa s konečnou platnosťou osamostatnila a premenovala na Zväz Slovanov v Maďarsku. V súvislosti so vznikom Zväzu Slovanov v Maďarsku sa na tomto valnom zhromaždení zmenili stanovy. Zväz naďalej nadväzoval na programové ciele bývalej slovenskej sekcie Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku a na jej organizačnej štruktúru vybudovanú po roku 1945. Tvoril ju trojstupňový systém: miestna odbočka, obvod, ústredie. Za predsedu bol zvolený Alexander Horák namiesto Michala Francisciho, ktorý sa presťahoval na Slovensko.

V súvislosti s ukončením výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom a následným odchodom čelných funkcionárov zväzu na Slovensko sa po roku 1948 pociťoval akútny nedostatok osobností, ktoré by nahradili funkcionárov, a boli schopní presadzovať záujmy slovenskej menšiny. K personálnym zmenám vo vedení došlo v marci 1948. V marci 1948 sa Alexander Horák presídlil a jeho funkciu prevzal Ján Žúrik, ktorý sa presťahoval v decembri 1948. Po ňom ako predseda nastúpil František Bartošek.²¹ Bartošek sa tiež čoskoro presídlil na Slovensko. Po ňom v predsedníctve pokračoval Ján Boldóczky. Zväz Slovanov v Maďarsku bol v decembri roku 1948 premenovaný na Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku a dostal sa úplne pod kontrolu maďarskej vlády a Komunistickej strany.

3.3. Organizačná štruktúra

Organizačná štruktúra Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku bola trojstupňová, tvorili ju:

1. celokrajinské orgány,
2. oblastné²² – krajské úradovne,
3. miestne organizácie.

3.4. Celokrajinské orgány

Ústrednými orgánmi Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku boli:

1. Úradníctvo organizácie,
2. Výbor,
3. Valné zhromaždenie,
4. Dozorný výbor.

Úradníctvo – predsedníctvo organizácie pozostávalo z nasledujúcich úradníkov organizácie:

- a.) ústredný predseda,
- b.) ústredný podpredseda,
- c.) generálny tajomník a tajomník,
- d.) hlavný pokladník a pokladník,
- e.) hlavný knihovník a knihovník,
- f.) referent mládeže,
- g.) sociálny referent,
- h.) kultúrny a tlačový referent,
- i.) zábavný referent,
- j.) účtovník,
- k.) kurátor a jeho zástupca,
- l.) zapisovateľ,
- m.) právny poradca.

Ústredný predseda mal za úlohu zastupovať organizáciu pred úradmi, súdmi a súkromníkmi, zvolával schôdzu výboru a valné zhromaždenie. Predsedal na valnom zhromaždení a schôdzach výboru, v prípade rovnakého počtu hlasov mal osobitné hlasovacie právo. Mal právo kontroly nad všetkými záležitosťami organizácie, staral sa o dodržiavanie stanov, kontroloval správu majetku organizácie a mal právo kontrolovať úradné a účtovné knihy organizácie. Mal právo prehliadať účty a disponovať obnosom nepresahujúcim 50 gramov 14 karátového zlata.

Podpredsedov bolo viac, valné zhromaždenie malo voliť jedného podpredsedu za každú slovanskú národnosť združenú v Antifašistickom fronte Slovanov v Maďarsku, počet ktorých prevyšoval aspoň 20 organizovaných členov.

Podpredsedovia organizácie mali spolupracovať s ústredným predsedom a mali usmerňovať a viesť organizovanie členov patriacich k ich národnosti. Podpredsedovia mali predkladať ústredným orgánom organizácie návrhy na riešenie problémov danej národnosti spolku.

Zastupovaním ústredného predsedu mal byť poverený ten podpredseda, ktorého národnosť bola v organizácií zastúpená najvyšším počtom.

Výkonným orgánom výboru bol generálny tajomník. Mal za úlohu zúčastňovať sa na zasadaniach výboru, viesť zápisnicu a zodpovedal za prevedenie rozhodnutí výbo-

ru. Mal sa starať o riadny a rýchly chod organizácie. Zostavoval ročné hlásenia o činnosti organizácie a mal sa starať o archív. Zastupoval ho tajomník.

Hlavný tajomník opatroval a viedol evidenciu majetku organizácie. Bol zodpovedný za hospodárenie organizácie, staral sa o presné vyberanie členských poplatkov a mal povinnosť podávať mesačné hlásenia o hospodárení. V pokladni organizácie mohla byť uložená suma len do hodnoty 10 gramov 14 karátového zlata, vyššia suma musela byť uložená v niektorej banke.

Hlavný knihovník sa staral o knižnicu organizácie, bol povinný prevziať knihy na základe inventára, bol zodpovedný za stratu alebo poškodenie kníh. Zastupoval ho knihovník.

Referent mládeže zastupoval záujmy dorastencov, dával návrhy patričným orgánom organizácie. Mal právo zúčastňovať sa na zasadnutiach výboru. Bol jediným funkcionárom, ktorý mohol byť zvolený aj z radu dorastencov.

Sociálny referent sa staral o zaistenie podpôr, subvencií a inej pomoci pre organizáciu. Evidoval finančné podpory a v prípade potreby poskytoval finančnú a materiálnu pomoc členom organizácie.

Kultúrny a tlačový referent sa zaoberal organizovaním divadelných predstavení, kultúrnych podujatí a odborných prednášok. Mal povinnosť sledovať články o organizácii v denníkoch a časopisoch a na ich základe písať hlásenia predsedovi. So súhlasom predsedu uverejňoval v časopisoch správy a články o činnosti organizácie, a mal za povinnosť dementovať nepravdivé správy vychádzajúce v maďarskej tlači. Zastupoval ho zábavný referent.

Zábavný referent sa zaoberal organizovaním kultúrnych podujatí, filmových predstavení, organizovaním výletov, rekreačných pobytov a tanečných zábav. Zastupoval ho kultúrny a tlačový referent.

Úlohou účtovníka bolo vedenie účtovných kníh organizácie a vypracovanie potrebných výkazov. Zastupoval ho zapisovateľ.

Kurátor sa staral o miestnosti a zariadenia organizácie, bol zodpovedný za dodržiavanie domáceho poriadku. Prijímal a prepúšťal pomocný personál, staral sa o čístitu miestností, mal za úlohu obstarávanie prostriedkov slúžiacich k osvetleniu a vykurovaniu miestností organizácie. Viedol inventár o zariadení organizácie, v prípade zaneprázdnenia ho mal zastupovať zástupca kurátora.

Zapisovateľ vybavoval písomnú agendu organizácie na základe pokynov tajomníka. Zastupoval ho účtovník.

Právny zástupca vybavoval právne záležitosti organizácie, členom poskytoval právnu pomoc.

3.5. Výbor

Výbor Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku pozostával z niektorých členov úradníctva organizácie, dvanástich riadnych a šiestich náhradných volených členov. Riadnych a náhradných členov výboru volilo valné zhromaždenie na dobu troch rokov. Členmi výboru z radov úradníctva organizácie boli: predseda, zastupujúci podpredseda, generálny tajomník a právny zástupca organizácie. Behom roku prichádzal na miesto riadneho člena výboru ten náhradný člen, ktorý vo voľbách získal najviac hlasov. Náhradného člena výboru povolával predseda doporučeným listom.

Predseda a podpredseda výboru si výbor volil z vlastných radov na obdobie troch rokov. Predsedovi v práci pomáhal a zastupoval podpredseda. Zvolený výbor mal uskutočniť svoje prvé zasadnutie najneskôr 8. deň po zvolení. Zasadnutia výboru sa mali konať mesačne, v prípade potreby aj častejšie.

Zasadnutie výboru zvolával a viedol predseda výboru, v prípade jeho zaneprázdnenia podpredseda výboru. Mimoriadne zasadnutie výboru sa mohlo zvolať na žiadosť aspoň troch členov výboru.

K právoplatnosti rozhodnutí výboru bola potrebná účasť aspoň jednej tretiny riadnych členov a členov úradníctva. Výbor rozhodoval väčšinou hlasov. Zo zasadnutí výboru bolo potrebné viesť zápisnicu, ktorú podpisoval predseda výboru, generálny tajomník²³ a predsedom vopred určení dvaja overovatelia zápisnice.

Do kompetencií výboru patrilo dohliadať na činnosť úradníctva, viesť a usmerňovať záležitosti organizácie a dozerať na hospodárenie. Výbor si určoval vlastný rokovací poriadok, určoval tiež rokovací poriadok predsedníctva organizácie. Menoval platených úradníkov organizácie, určil ich kompetencie a plat, rozhodoval o vylučovaní členov. Výbor mal každoročne vypracovať ročné hlásenie o svojej činnosti, toto hlásenie malo byť predložené vlnému zhromaždeniu.

Proti rozhodnutiam výboru sa mohol odvolať každý člen organizácie do 15 dní od jeho vynesenia k valnému zhromaždeniu.²⁴

3.6. Valné zhromaždenie

Valné zhromaždenie Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku reprezentovalo všetkých aktívnych členov organizácie a bolo najvyšším orgánom organizácie. Mohlo byť dvojaké – riadne a mimoriadne.

Riadne valné zhromaždenie bolo treba zvolať aspoň raz za rok, v prvej štvrtine roka.

Valné zhromaždenie zvolával predseda organizácie, v prípade jeho zaneprázdnenosti ho mohol zvolať aj podpredseda organizácie. Valné zhromaždenie sa malo konať v ústredí organizácie v Budapešti alebo hociktorej obci na území Maďarska, kde žilo početné slovanské obyvateľstvo. Zvolanie valného zhromaždenia malo byť oznámené každému členovi organizácie poštou, 8 dní pred zvolaním valného zhromaždenia mala byť v miestnostiach organizácie v Budapešti verejne vystavená ročná správa o činnosti a hospodárení organizácie a program valného zhromaždenia. Ak sa na valnom zhromaždení malo rokovať o zmene stanov, tak v programe musel byť uverejnený aj text návrhu nových stanov. Správu o zvolaní valného zhromaždenia, miesto, čas a program bolo treba uverejniť v úradných novinách organizácie alebo v niektorom z budapeštianskych denníkov. Ak chcel niektorý člen organizácie podať návrh na rokovanie, bol ho povinný písomne predložiť predsedovi organizácie do posledného dňa bežného roku.

Mimoriadne valné zhromaždenie mal právo zvolať predseda organizácie hocikedy podľa potreby. O zvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia mohli požiadať písomnou žiadosťou, adresovanou predsedovi obsahujúcou príčiny a cieľ, riadni členovia organizácie, ktorí predstavovali aspoň tretinu členstva. Požiadať o zvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia mohol aj výbor. Ak predseda žiadosť o zvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia do 8 dní nespĺnil, mal výbor, alebo členovia právo zvolať mimoriadne valné zhromaždenie, na ktorej ale nebola zverejnená ročná bilancia organizácie.

Valnému zhromaždeniu predsedal predseda organizácie, v prípade jeho zaneprázdnenia podpredseda. V prípade zaneprázdnenia podpredsedu organizácie mal valnému zhromaždeniu predsedieť volený predseda, ktorého si delegáti zhromaždenia zvolili z vlastných radov.

Voliť a byť volení mohli byť iba riadni členovia. Dorastenci, zakladajúci a čestní členovia sa zhromaždenia mohli zúčastniť, mohli podávať návrhy a prehovoriť na zhromaždení, ale nemali ani aktívne, ani pasívne hlasovacie právo. Z radov dorastencov mohol byť zvolený referent mládeže.

Riadni členovia mohli na valnom zhromaždení hlasovať cestou delegátov. Právo vysielat' delegátov mala každá miestna organizácia, jedného delegáta za každých sto členov.

Riadne alebo mimoriadne valné zhromaždenie rozhodovalo o záležitostiach, ktoré boli určené v programe. Na valných zhromaždeniach sa rokovalo najmä o schvaľovaní zmlúv, preskúmaní rozhodnutí výboru, o rozpočte a o zmene stanov. Na zhromaždení sa prejednávali návrhy orgánov organizácie a návrhy jednotlivých členov. Zhromaždenie schvaľovalo rozhodnutia o vzniku a zániku miestnych organizácií. Volili sa riadni a náhradní členovia výboru, dozorného výboru a predsedníctva. Rozhodnutia sa vynášali hlasovaním – povstaním, zdvihnutím ruky.

Z rokovania valného zhromaždenia sa vyhotovila zápisnica, ktorá obsahovala zoznam zúčastnených členov, body programu a prerokovaných záležitostí. Zápisnicu viedol zapisovateľ, ktorý bol volený z členov valného zhromaždenia. K overeniu zápisnice bol potrebný podpis predsedu valného zhromaždenia a dvoch predsedom určených overovateľov.

3.7. Dozorný výbor

Dozorný výbor bol volený na valnom zhromaždení Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku z radov riadnych členov organizácie na dobu troch rokov. Výbor pozostával z piatich členov, predsedom sa stal najstarší z nich. Predsedu dozorného výboru zastupoval druhý najstarší člen výboru.

Dozorný výbor mal za úlohu kontrolovať spravovanie peňažných záležitostí organizácie. V dobe poverenia mohol výbor, alebo aj jeho jednotliví členovia osobitne preskúmať finančné knihy organizácie. Koncom účtovného roku mali členovia výboru povinnosť preskúmať účtovné písomnosti, a podať o nich hlásenie valnému zhromaždeniu. Ak zistili nezrovnalosti v spravovaní financií organizácie, mali povinnosť podať hlásenie predsedníctvu organizácie. Členovia dozorného výboru počas trvania svojej funkcie nemohli byť členom výboru a nemohli zastávať žiadnu inú funkciu v rámci organizácie.

3.8. Oblastné úradovne

Oblastné úradovne²⁵ mali za úlohu koordinovať činnosť miestnych organizácií, boli spojovacím článkom medzi ústredným vedením organizácie v Budapešti a miestnymi organizáciami.

Na čele oblastných úradovní stáli oblastní (obvodní) tajomníci, menovaní predsedom Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku.

Oblasťní tajomníci boli priamo podriadení ústrednému vedeniu. Mali povinnosť²⁶ rozširovať časopis *Sloboda*²⁷, organizovať nové miestne organizácie pomocou agitačnej práce a hľadaniím dôverníkov v každej Slováckmi obývanej obci. Tajomníci mali pravidelne navštevovať miestne organizácie a obce vo svojom obvode, kde sa mali informovať o potrebe otvorenia škôl s vyučovacím jazykom slovenským²⁸ a o slovenských bohoslužbách v kostoloch. Vyhotovali zoznamy slovenských obcí vo svojom obvode, písali pravidelné hlásenia predsedníctvu v Budapešti. Mali zakladať poľnohospodárske a spotrebné družstvá, ktoré mali byť riadené centrálnou pomocou družstva Dunaj v Budapešti. Vo svojich úradovniach a pri niektorých miestnych organizáciách zakladali slovenské knižnice, ktoré boli zásobované prostredníctvom Spolku sv. Vojtecha v Maďarsku. Významnú pozíciu zohrávalo organizovanie ochotníckych divadelných skupín, tajomníci zakladali ochotnícke skupiny, divadelné hry často sami režirovali a písali.

V rokoch 1945 – 1948 existovalo 18 oblastných úradovní. Niektoré časom zanikli, alebo po niekoľkých mesiacoch sa zlúčili s inými oblastnými úradovňami.

V Maďarsku fungovali tieto oblastné úradovne:

1. oblasť I. Budapest (1946 – 1948),
2. oblasť II. Pilis (1946 – 1948),
3. oblasť III. Aszód (1946 – 1948),
4. oblasť IV. Kiskőrös (1946 – 1948),
5. oblasť V. Esztergom (1945 – 1948),
6. oblasť VI. Bánhida (1945 – 1948),
7. oblasť VII. Felsőpetény (1945 – 1948),
8. oblasť VIII. Balassagyarmat (1946 – 1948),
9. oblasť IX. Salgótarján (1945 – 1948),
10. oblasť X. Miskolc (1946 – 1948),
11. oblasť XI. Forró (1946),
12. oblasť XII. Sátoraljaújhely (1946 – 1948),
13. oblasť XIII. Nyíregyháza (1946 – 1948),
14. oblasť XIV. Szarvas (1945 – 1948),
15. oblasť XV. Békéscsaba (1946 – 1948),
16. oblasť XVI. Tótkomlós (1946 – 1948),
17. oblasť XVII. Gyöngyös (1946 – 1947),
18. oblasť XVIII. Pécs (1946 – 1948).

3.9. Miestne organizácie

Miestne organizácie²⁹ stáli na najnižšom stupni organizačnej štruktúry Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku. Miestne organizácie boli založené takmer v každej Slováckmi obývanej obci v Maďarsku. Miestna organizácia sa mohla založiť v hociktovej Slováckmi obývanej obci na území Maďarska, kde o to požiadalo aspoň 20 riadnych členov organizácie bývajúcich na území založiť sa majúcej miestnej organizácie. Vznik novej miestnej organizácie musel byť odsúhlasený na valnom zhromaždení Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku.

Miestne organizácie neboli samostatnými právnymi osobami, nemali vlastné stanoviny a museli sa riadiť nariadeniami a stanovami organizácie. V názve miestnej organizácie sa popri názve organizácie mohlo uviesť výlučne miesto pôsobenia miestnej organizácie.³⁰

Výkonným orgánom miestnych organizácií bolo miestne predsedníctvo a členská schôdza.

Miestne predsedníctvo tvorili predseda miestnej organizácie s 3 – 9 členmi miestnej organizácie volených členov.

Úlohou miestneho predsedníctva bolo vedenie miestnej organizácie, zvolávanie členských schôdzí a vykonávanie nariadení výkonných orgánov Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku, vzťahujúce sa na miestne organizácie. Miestne predsedníctvo malo zasadať v prípade potreby, z týchto zasadnutí sa mala spísať podobná zápisnica ako z valného zhromaždenia.

Členská schôdza zastupovala členov miestnej organizácie. Schôdze sa mali konať mesačne, v prípade potreby sa mohla zvolať mimoriadna členská schôdza, ak o to požiadala aspoň polovica členov miestnej organizácie. Členská schôdza volila delegátov valného zhromaždenia, predsedníctvo a predsedu miestnej organizácie. Členskej schôdke predsedal predseda miestnej organizácie. Schôdza bola uznášaniaschopná iba v prípade, ak bola prítomná aspoň tretina členov miestnej organizácie. Rozhodnutia vynášala väčšinou hlasov, v prípade rovnosti hlasov rozhodoval hlas predsedu. Z členských schôdzí sa mala viesť zápisnica podobná zápisnici z valného zhromaždenia, zápisnicu mal viesť predsedom poverený člen členskej schôdze.³¹

Za členov organizácie mohli byť prijatí všetci občania Maďarska, ktorí sa hlásili za príslušníka niektorej slovanskej národnosti³², bez rozdielu pohlavia a politickej príslušnosti. Členom Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku sa nemohla stať osoba, ktorá bola v minulosti odsúdená za zločin proti demokratickým zásadám alebo za iné zločiny.

Členovia Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku boli rozdelení do štyroch kategórií podľa svojich práv a povinností v organizácií:

1. riadni členovia,
2. dorastenci,
3. zakladajúci členovia,
4. čestní členovia.

Za riadnych členov mohli byť prijatí tí, ktorí už dosiahli 18. rok svojho života. Za dorastencov bolo možné prijať tých, ktorí už dosiahli 14., ale neprekročili 18. rok svojho života. Za zakladajúceho člena mohol byť prijatý ten, kto pri svojom vstupe zaplatil do pokladne sumu rovnajúcu sa hodnote apoň 200 kg pšenice v maďarskej mene³³ platnej v deň vstupu do organizácie. Riadny člen mal zaplatiť sumu rovnajúcu sa 12 kg pšenice a zvláštny poplatok v sume rovnajúcej sa 2 kg pšenice. Zakladajúci člen musel v deň vstupu dovršiť 24. rok svojho života. Za čestného člena bolo možné prijať osobu, ktorá vykonala zvláštnu, uznanie zasluhujúcu činnosť v spoločenskom, organizačnom živote alebo na vedeckom a literárnom poli, a musel mať aspoň 24 rokov.

Riadni členovia, dorastenci a zakladajúci členovia museli byť občanmi Maďarska, za čestného člena bolo možné prijať aj cudzieho štátneho občana, toto však bolo závislé od povolenia maďarského ministra vnútra. Maloletí mohli byť prijatí len s povolením rodičov alebo zákonných zástupcov.

Riadni členovia a dorastenci boli povinní svoju žiadosť o prijatie podať písomne alebo osobne, súčasne museli predložiť potvrdenie³⁴ podpísané dvomi členmi organizácie o tom, že prihlásenie žiadajúca osoba je slovanského pôvodu a predtým

nebola členom žiadnej nedemokratickej – fašistickej organizácie. Podobne sa postupovalo aj pri prijímaní zakladajúcich členov, s tým rozdielom, že k prihláške muselo byť pripojené potvrdenie pokladne organizácie o zaplatení vyššie uvedeného príspevku pre organizáciu.

Prihlášku riadnych členov a dorastencov kontroloval predseda miestnej organizácie, ktorý ju podpísal a vystavil novú členskú legitimáciu, ktorú poslal ústrednému predsedníctvu, kde ju podpísal predseda a hlavný tajomník. Táto legitimácia s trojitým podpisom³⁵ bola konečne odoslaná novoprijatému členovi. V prípade neprijatia mohol člen podať odvolanie na výbor do 8. pracovných dní od doručenia rozhodnutia.

V prípade zakladajúceho člena sa mala prihláška poslať hlavnému tajomníkovi alebo tajomníkovi organizácie, vo veci prijatia zakladajúceho člena mal rozhodnúť výbor. Zakladajúci člen sa v prípade odmietnutia jeho prihlášky mohol obrátiť na valné zhromaždenie.

V prípade čestného člena bolo potrebné podať návrh na jeho prijatie, tento návrh, aj s odôvodnením, sa mal poslať na ústredné predsedníctvo. O prijatí čestného člena rozhodovalo valné zhromaždenie.

Členské poplatky sa platili štvrtročne v pravidelných intervaloch v prvý deň patríčného obdobia. Čestný člen nebol povinný platiť členské poplatky.

Aktívne a pasívne volebné právo mali len riadni členovia, zakladajúci členovia mali volebné právo iba v prípade, ak boli zároveň aj riadnymi členmi. Dorastenci právo voliť nemali a nemohli byť ani zvolení. Výnimku tvorila funkcia referenta mládeže, do tejto funkcie mohli byť zvolení aj dorastenci.

Člen Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku prestával byť členom organizácie v štyroch prípadoch:

- a. v prípade smrti,
- b. zrieknutím sa členstva,
- c. vyškrtnutím,
- d. vytvorením.

Člen sa svojho členstva mohol zrieknuť písomným prehlásením, ktoré mal poslať ústrednému predsedníctvu.

Člen, ktorý napriek písomnej výzve nezaplatil členské poplatky, ohrozoval záujmy a dobré meno organizácie alebo sa nezúčastňoval práce a mal spory s ostatnými členmi, mohol byť vyškrtnutý zo zoznamu členov.

Ten člen, ktorý bol právoplatne odsúdený za prečin alebo zločin zo ziskuchtivosti alebo kvôli činom proti demokratickým zásadám, mal byť nepodmienečne vytvorený z organizácie. Rozdiel medzi vyškrtnutím zo zoznamu členov a vytvorením z organizácie spočíval v tom, že vyškrtnutý člen mohol neskôr požiadať o znovuprijatie do organizácie, kým vytvorený člen túto možnosť už nemal.³⁶

Poznámky

1. BOBÁK, Ján: *Slováci v Maďarsku (1918 – 1945)*. Bratislava: Kubko Goral 1998. 53 s.; BOBÁK, Ján: *Zápas Slovákov v Maďarsku za národnostné práva (1945 – 1948)*. Bratislava: Kubko Goral 1997. 55 s.
2. VADKERTY, Katalin: *A kitelepítéstől a reszlovakizációig*. Pozsony: Kalligram 2001. 705 s.
3. BUKOVSKZY, Ladislav: Podoby maďarsko-slovenskej výmeny obyvateľstva medzi okresom Galanta a Nyíregyháza. In: *Pamät' národa*, roč. 4, č. 1, s. 34 – 44.

4. Po skončení tureckej okupácie krajiny.
5. VADKERTY, *A kitelepítéstől a reszlovakizációig*, s. 239.
6. Tamtiež, s. 240.
7. hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g_nemzetis%C3%A9gpolitik%C3%A1ja_1945-1989_k%C3%B6z%C3%B6tt 21. 1. 2008.
8. V článkoch časopisu *Sloboda* bolo často porovnávané *vojnou zničené chudobné* Maďarsko a silné a *bohaté* Československo.
9. GYIVICSÁN, Anna – KRUPA, András: *A magyarországi szlovákok*. Budapest 1998.
10. VADKERTY, *A kitelepítéstől a reszlovakizációig*, s. 240, na základe ÚA Praha, fond ÚV KSČ, 100/24, 139/1494, zápisnica.
11. SNA BA, fond AFS, inv. č. 57, Správa o činnosti AFS, 1947.
12. SNA BA, fond AFS, tamtiež.
13. Napr. Békéscsaba, Tótkomlós, Nyíregyháza.
14. SNA BA, fond AFS, inv. č. 57, Správa o činnosti AFS, 1947.
15. BOBÁK, Ján: *Zápas Slovákov v Maďarsku za národnostné práva (1945 – 1948)*, s. 6.
16. Tamtiež
17. Tamtiež.
18. Kultúrny program Slovákov v demokratickom Maďarsku. In: *Sloboda*, 1945, roč. 1, č. 2.
19. BOBÁK, Ján: *Zápas Slovákov v Maďarsku za národnostné práva (1945 – 1948)*, s. 20.
20. Tamtiež, s. 27.
21. Tamtiež, s. 33.
22. V dokumentoch organizácie sa pre oblasťné úradovne občas používali aj názvy ako krajské, okresné alebo obvodové úradovne. V tejto práci budeme používať výraz *oblasťné úradovne* prípadne *oblasťné* alebo *obvodné sekretariáty*.
23. Generálny tajomník bol zároveň aj zapisovateľom zasadnutia výboru.
24. SNA BA, fond AFS, inv. č. 26, Stanovy AFS, 1946.
25. Pre oblasťné úradovne sa používal aj výraz *oblasťné sekretariáty*.
26. BA, fond AFS, *Obežníky 1945*, inv. č. 77, Povinnosti obvodných tajomníkov AFS.
27. 35 % z ceny predaných novín zostávalo u tajomníka.
28. O týchto cestách mali pravidelne hlásiť vo svojich mesačných hláseniach.
29. V dokumentoch sa pre miestne organizácie používal termín miestne odbočky.
30. Napríklad Antifašistický front Slovanov v Maďarsku, resp. Zväz Slovanov v Maďarsku, miestna odbočka v Békéscsabe.
31. SNA BA, fond AFS, inv. č. 26, Stanovy AFS, 1946.
32. V prípade Maďarska išlo najmä o Slovákov, Srbov a Chorvátov, ktorí boli zastúpení v najväčšom počte.
33. Toto opatrenie bolo potrebné kvôli finančnej neistote v krajine a kvôli vysokej miere inflácie, toto bolo neskôr zrušené a bola určená pevná cena zápisného.
34. Tieto potvrdenia boli pripojené k žiadostiam o prijatie a pomerne často sa objavujú v spisovom materiáli organizácie.
35. S podpisom predsedu miestnej organizácie, ústredného predsedu a hlavného tajomníka.
36. SNA BA, fond AFS, inv. č. 26, Stanovy AFS, 1946.

Časopisy

Sloboda – orgán Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku (1945 – 1948)

Archívne pramene

SNA BA, fond AFS 1945 – 1948